

Yttrande över promemorian Konkursförfarandet (Ds 2019:31)

(Ju2019/04217/L2)

Inledning

Hovrätten ställer sig bakom huvuddragen i den föreslagna ansvarsfördelningen mellan domstolen, tillsynsmyndigheten (TSM) och konkursförvaltaren, innebärande att domstolens verksamhet renodlas och att TSM:s och förvaltarens ansvar för hanteringen utökas. Hovrätten ansluter sig också till förslaget att elektronisk kommunikation ska kunna användas i större utsträckning under förfarandet. Förslagen kan sammantagna antas leda till ett mer effektivt, modernt och ändamålsenligt konkursförfarande. Hovrätten tillstyrker därför i huvudsak förslagen i promemorian.

Såvitt gäller de enskilda förslagen vill hovrätten framhålla att det hade varit av stort värde om dessa tydligare och i större utsträckning hade ställts mot reglering i jämförbara länder och erfarenheter därifrån. Redogörelser för ordningar på konkursområdet utomlands finns visserligen i tidigare utredningsbetänkanden (SOU 2000:62 och SOU 2010:2), men dessa redogörelser ligger ganska långt tillbaka i tiden och ger ingen egentlig ledning för bedömning av lämpligheten av förslagen i promemorian.

Hovrätten har vidare följande synpunkter.

Tvångsåtgärder i en konkurs (avsnitt 6)

Hovrätten anser inte att det är lämpligt att konkursförvaltaren beslutar i fråga om undantag från gäldenärens reseförbud. En ordning där TSM som första instans fattar beslut i frågan bör i stället övervägas.

Från ett principiellt perspektiv, och av rättssäkerhetsskäl, bör beslut beträffande tvångsmedel fattas av domstol eller annan myndighet. Detta gäller även när det är fråga om beslut som är gynnande för den enskilde. Såvitt gäller de nu specifika besluten om undantag från reseförbud kan det inte uteslutas att det under konkurshandläggningen uppstår motsättningar mellan konkursgäldenären och konkursförvaltaren som riskerar att påverka förvaltarens beslutsfattande. Det framstår därför som en mer lämplig och rättssäker ordning att TSM ges behörighet att som första instans på ansökan av gäldenären fatta beslut om huruvida undantag från reseförbud ska medges eller inte. En sådan ordning föreslogs av Domstolsutredningen (se SOU 1991:106 del A, s. 131).

Domstolsprövningen i konkursärenden (avsnitt 15)

Koncentration av konkursärenden till vissa tingsrätter

Hovrätten ser generellt positivt på förslaget att koncentrera konkursärenden till ett färre antal tingsrätter än i dag. Den föreslagna utgångspunkten med en enda konkursdomstol per län riskerar dock avseende vissa län att medföra en alltför stor belastning på den behöriga domstolen. Åtminstone i län som innefattar en storstadsregion bör behörigheten att pröva konkursärenden tillkomma flera tingsrätter.

Såsom anförs i promemorian kommer antalet konkursärenden även med de föreslagna förändringarna att vara relativt stort. Det kommer alltså att vara domstol som i samtliga fall fattar beslut i fråga om försättande i konkurs, ärenden som i dag fördelas på alla tingsrätter. Det står alltså klart att den föreslagna ordningen kommer att medföra en stor ökning av sådana konkursärenden för den tingsrätt som blir behörig konkursdomstol i ett län. Avseende de län där de större städerna är belägna (främst Stockholms län, Västra Götalands län och Skåne län) bedömer hovrätten att belastningen på den behöriga tingsrätten riskerar att bli alltför stor. Såvitt gäller Västra Götalands län kan en parallell dras till ordningen beträffande utsökningsmål, för vilka behörigheten är uppdelad på tre tingsrätter i länet (se 17 kap. 1 § utsökningsförordningen).

Ordningen vid överklagande av konkursförvaltarens eller TSM:s beslut

Vid överklagande av konkursförvaltarens eller TSM:s beslut anser hovrätten att möjligheten att överklaga hovrättens beslut till Högsta domstolen bör begränsas till fall där det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen.

En rättskedja med tre instanser, varav två utgörs av domstolar, uppfyller de högt ställda krav som finns på en rättssäker prövning. Komplexiteten i de frågor som enligt förslaget ska prövas av konkursförvaltaren eller TSM som första instans är normalt inte sådan att det av den orsaken är påkallat med en möjlighet att överklaga hovrättens beslut till Högsta domstolen (varvid en jämförelse kan göras med de typiskt sett mer komplicerade utsökningsmålen). En ventil som medger hovrätten att tillåta överklagande till Högsta domstolen kan införas för att tillgodose prejudikatintresset. I rättsordningen finns flera exempel där motsvarande begränsning av överklagbarheten har införts, se 20 kap. 12 § föräldrabalken och 5 kap. 5 § lagen om mark- och miljödomstolar. För att effektivisera förfarandet och undvika onödig tidsutdräkt anser hovrätten därför att utgångspunkten bör vara att hovrättens avgörande i mål som gäller överklagande av förvaltarens eller TSM:s beslut inte får överklagas.

I anslutning till förslaget att det vid överklagande av förvaltarens beslut är tingsrätten som ska rättidspröva överklagandet efterfrågar hovrätten ett förtydligande av hur tingsrätten ska få information om när klagofristen började löpa, det vill säga uppgift om när klaganden fick del av det överklagade beslutet.

Begreppen förhandling och sammanträde

Som en följd av att ärendelagen införs som processlag anser hovrätten att en fullständig översyn av konkurslagen bör göras för att byta ut begreppet förhandling mot sammanträde i de fall där ärendelagen tillämpas. Det framstår nämligen som angeläget att begreppsanvändningen blir enhetlig.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser (avsnitt 19)

Hovrätten anser att äldre bestämmelser bör tillämpas beträffande konkurser i vilka konkursbeslutet meddelats före ikraftträdandet.

Som framhålls i promemorian är utgångspunkten visserligen att processrättsliga regler blir tillämpliga genast vid ikraftträdandet. Av promemorian framgår dock även att det med föreslagen utformning av övergångsbestämmelserna uppstår behov av att införa ett större antal undantag från principen om att de nya reglerna ska gälla för alla konkurser. Hovrätten bedömer att det finns risk för att detta medför onödiga tillämpningsproblem när det gäller att ta ställning till om det är de nya eller äldre bestämmelserna som ska tillämpas på en viss fråga. En av de effekter som den föreslagna ordningen syftar till att undvika, två parallella konkursförfaranden, kommer ändå att inträda till följd av de omfattande undantagen som föreskriver en tillämpning av de äldre reglerna. Hovrätten anser mot den bakgrunden att fördelarna med en ordning där äldre regler gäller för konkurser beslutade före ikraftträdandet, främst i form av enkel och förutsebar tillämpning, väger tyngre än de skäl som anförts till stöd för promemorians förslag. Det kan noteras, som också redovisas i promemorian, att det i tidigare lagstiftningsärenden gällande konkursförfarandet har föreskrivits en sådan ordning.

Detta yttrande har beslutats av hovrättslagmannen Åke Thimfors, hovrättsrådet Johanna Hagman och tf. hovrättsassessorn Victoria Lönn, referent.

Åke Thimfors

Victoria Lönn